

Tannteknikerfaget både i Norge og globalt er inne i en omstillingsfase. Med økende konkurranse, også fra utlandet, og rask digital utvikling, kan det være krevende å drive spesielt tanntekniske laboratorier. Det krever nytenkning og originale løsninger for å møte fremtiden.

Tenner i Fokus ved Stein Brath har gjennom året besøkt flere laboratorier som har utviklet egenartede konsepter og spesialiserte produkter. I denne 18. artikkelen har vi besøkt Dentalforum i Oslo.

På besøk hos Dentalforum i Oslo

Av Stein Brath | st-brath@online.no Foto: Arve Toverud og Stein Brath

Det var Tor Løwer-Nilsen og Ivar Pleym som startet opp Dentalforum i 1985. De hadde begge gått i lære hos Tore Bjerk, og var ansatt hos ham i ti år innen de startet Dentalforum sammen.

■ DENTALFORUM

De første lokalene de hadde lå i Schweigaardsgate. Her drev de i fem år før de flyttet til større lokaler i Kjølberggata, hvor de drev fram til 2003. Da ble også disse lokalene for små, og de flyttet opp til sine nåværende lokaler i Trondheimsveien 184 på Sinsen.

Her disponerer de ca. 600 kvm fordelt over to plan. Produksjonslokalene ligger i 6. etasje, og de disponerer denne etasjen alene. Lokalene er lyse og vennlige med godt avpassede farger. Det er god plass og arbeidsplassene er hensiktsmessig plassert i lokalet. I etasjen under har de garderobe, kontorer, lagringsplass samt et hyggelig spiserom, som også kan være et hyggelig og praktisk sted å holde foredrag og info-møter for kunder og ansatte.

Ivar ga seg for 12 år siden, og gikk da «all in» i Right Price Tiles. Det resulterte i en fusjon hvor Anve Toverud kom inn på eiersiden, noe senere fusjonerte Kristian Elton seg inn.

I dag driftes Dentalforum av tre aktive eiere: Tor Løwer-Nilsen, Anve Toverud og Kristian Elton.

Det er nå 20 personer som arbeider på laboratoriet, og som Tor sier, så har de tre eierne fordelt ansvaret for produksjonen mellom seg.

Tor sitter mest i produksjonen og arbeider hovedsakelig med store implantatkasus. Han er mye ute hos tannlegene. Der er han er med på å ta avtrykk og å prøve innarbeider. Innprøving av arbeider gjøres også på laboratoriet. Det gjelder også bittregistrering og oppstillinger m.m. De har i det hele mye pasientkonsultasjon på laboratoriet.

Kristian sitter også i produksjonen. Hans arbeidsoppgaver er mer rettet mot porselensoppleggning, og i tillegg tar han hånd om en del administrative oppgaver.

Anve er daglig leder, og i den sammenheng tar han hånd om «alt det andre».

På Dentalforum har de også en avdeling som driver med import. Denne avdelingen står for ca. halvparten av firmaets omsetning. Det å begynne med import var noe som presset seg på fra tannlegene. Mens de fortsatt var i Kjølberggata merket de at de store kundene deres etter hvert bare etterspurte fronttenner. Premolarer og molarer uteble.

Demåttedatæneringerunde for å etterlyse krone- og broarbeidet i dette segmentet. Det kom da for en dag at disse arbeidene hadde tannlegene begynt å sende til utlandet via de importfirmaene som eksisterte på den tiden. Fronttennene derimot kunne de ikke sende til import, da de krevde bedre estetikk og gjerne pasientkontakt med innprøving.

Da svarte Dentalforum med å starte med egen import. De valgte å starte et samarbeid med et laboratorium i Estland. Dentalforum var på den tiden «partnershiplab» hos Hereaus Kultzer. Gjennom denne avtalen fikk de prøve ut materialer og utstyr. De kom i kontakt med laboratoriet i Estland da de hadde samme avtale med Hereaus Kultzer. De inngikk en inten-

sjonsavtale med laboratoriet i Estland som hadde en varighet på fem år. Avtalen krevde at prisen skulle være den samme gjennom avtaleperioden. En pris som skulle være konkurransedyktig med annen import til Norge. Avtalen ble inngått i den perioden da Estland ble medlem av EU. Gjennom dette medlemskapet overførte EU store pengesummer til Estland, som igjen resulterte i at prisene økte med nærmere 50 prosent i perioden. Da avtalen skulle reforhandles klarte de ikke å levere til de prisene som krevdes for å fortsatt kunne konkurrere med annen tannimport til Norge.

Dentalforum måtte da se seg om etter en ny samarbeidspartner, og ikke overraskende havnet de i Kina. Dette samarbeidet

har gått meget bra. Den største utfordringen er avstanden. Det var lett å ta en tur til Estland. Avstanden var kort, og ikke sjelden kom det tannteknikere fra Estland til Norge for opplæring. Nå må folk fra Dentalforum reise til Kina to til tre ganger i året, og de må beregne å være borte i en uke.

I den senere tid har de erfart at importen har stagnert noe, og egenproduksjonen har økt.

De fleste som arbeider i produksjonen på Dentalforum er autoriserte, og de aller fleste har norsk utdanning.

Mange av våre ansatte har jobbet her i over 20 år. I det siste har vi også ansatt

presse på den nyinnsatte fiksturen i tilhelingsperioden. I disse tilfellene lager de kuleklammer på protesen for å motvirke dette presset mot fiksturer og bløtvev. Kirurgene har også blitt flinkere til å bruke stent, slik at vi som tannteknikere kan komme med vår mening om hvor fiksturene bør stå av estetiske årsaker.

I de senere år har det gjensidige samarbeidet mellom tannlege og tanntekniker blitt mye bedre. Erfaringer har gjort forståelsen for hverandres utfordringer og begrensninger mye større.

Pasientene som skal sette inn et implantat, og betale mye for dette, har meget store forventninger til sine nye tenner, og dersom ikke grunnlaget for arbeidet er maksimalt fra kirurgen sin side kan protetikeren og tannteknikeren sitte med et forklaringsproblem over for pasienten. I dag blir jo alt av implantater frest. Derfor vet man at det passer. Det er ikke som tidligere at man håper det passer. Drømmen er å overgå pasientens forventninger. De er høye, og når man leverer resultater som overgår det, da har man virkelig lyktes. - Det er virkelig tilfredsstillende, sier Tor.

Ellers er de på Dentalforum flinke til å samle sine kunder til kurs og foredrag. Dette gjør de fire til fem ganger i året. På disse kveldene samarbeider de med sine samarbeidspartnere og underleverandører, og lager temakvelder.

Når jeg spør Tor om hva han tror om fremtiden for faget vårt, sier han at han tror at om fem år vil vi si det samme som vi kan si i dag: - Å Herre Gud hvor fort det går.

- Han tror det blir mer digitalisering.
- Det blir sterkere materialer.
- Det vil komme zirkonia med flere styrkegrader og flere sjiktninger.
- Det vil komme bedre utstyr.

Tor tror ikke vi som tannteknikere vil få mindre å gjøre. Noen av de kronene vi får i dag vil tannlegen bygge opp i kompositt da kompositten også vil bli bedre. Mange tannleger har investert i en Chairside-maskin. Det er mange av disse som står der uten å bli brukt. Det er bedre økonomi for en tannlege å jobbe som tannlege og overlate til tannteknikeren å lage kroner og broer.

Det tanntekniske laboratoriet som investerer i kunnskap og har økonomi til å gjøre de investeringer som skal til, bør kunne se positivt på fremtiden. ■

flere nye tannteknikere, blant annet to tannteknikere fra høyskolen.

-Deter ikke så enkelt for høyskolen å følge opp på den raske utviklingen vårt fag har i disse dager, mener Tor. De har trange budsjetter de må holde, og skal lærerefretene klare å følge med i denne utviklingen må de kurses. Det er ikke enkelt.

- Studentene må være klar over at det er etter at de er ferdig på høyskolen, og har fått seg en jobb på et laboratorium, at «læretiden» virkelig begynner, sier Tor med ettertrykk. - Det er da man virkelig må stå på. Det er opp til enhver hvor langt de vil nå i faget. I dag er faget blitt så spesialisert at det er sjelden at et menneske følger et arbeid fra a til å. Som regel blir man sittende på en avdeling. Det kan for eksempel være skanning, printing eller opplegging av porselen m.m.

-Etterspørselen etter tannteknikere med kunnskap i avtakbar protetik er nå økende blant annet på grunn av HELFO-reformen, som er en refusjonsordning hvor man kan få dekket en del av tannlegeregningen ved enkelte behandlinger. HELFO krever som regel at tannlegen skal behandle pasienten på rimeligste måte og dette innebærer ofte at pasienten får en protesebehandling. Dette beklager Tor da han mener at man ofte hadde fått mer ut av pengene ved å gi pasienten en krone-/brobehandling med en gang.

Ellers mener Tor at skolen fungerer bra. Det han beklager er at det bare er to inntak

hvert tredje år, og at det er stort frafall på grunn av at bl.a. enkelte bruker denne utdanningen for å få poeng til å søke på annen utdanning.

Dentalforum var veldig tidlig ute med investering i freseutstyr, samt å sette seg godt inn i den digitale produksjonen. I dag ser vi at flere og flere arbeider kommer digitalt til laboratoriet som intraorale filer direkte fra tannlegen. Ca. 20 prosent av alle ordrer er fra digitale avtrykk, og det øker stadig. Særlig gjelder dette single kroner hvor kronene kan lages modellfritt, og single implantater som også kan lages modellfritt.

På Dentalforum har de nå investert i en printer slik at de kan printe sine egne modeller til de arbeidene som kommer inn digitalt og som krever modell i produksjonen.

Støping er mer eller mindre borte fra produksjonen hos Dentalforum. De få gangene de blåser støv av støpeapparatet er når de en sjelden gang får inn bestilling på en morrisonkrone. Alt annet fremstilles digitalt.

Som tidligere nevnt er det fortsatt behov for avtakbar protetik. Skal det lages et større implantatarbeid er det naturlig å starte med en protese. Noen av tannlegene deres har en forkjærlighet for Valplast-protoser. Dette er en protese type som etter Tor sin mening ikke er brukbar i implantatsammenheng. Dette fordi dette er en synkbar protese, og den vil ligge og